

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ محمد صالح المنجد حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ عقود و معاملات؛ هبه، ودیعه، عاریه، قرض و حواله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسش

نویسنده: رضا راضی

تاریخ: ۱۳۹۵/۴/۵

گرفتن و دادن ربا بین پدر و فرزند و زن و شوهر و گرفتن از کافر چه حکمی دارد؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۵/۴/۱۱

گرفتن ربا در کتاب خداوند مطلقاً حرام است؛ چنانکه فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! از خداوند بترسید و هر چه از ربا باقی مانده است را واگذارید اگر مؤمن هستید» و فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۱؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! ربا را با سود روزافزون نخورید و از خدا بترسید باشد که رستگار شوید» و فرموده است: «يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَزُبْرِي الصَّدَقَاتِ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ»^۲؛ «خداوند ربا را از بین می‌برد و صدقات را می‌افزاید و خداوند هر ناسپاس گناه‌کار را دوست نمی‌دارد» و فرموده است: «الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ۚ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا ۗ وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا ۗ فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ ۗ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۗ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ»^۳؛ «کسانی که ربا می‌خورند (از قبرهای خود) بر نمی‌خیزند مگر مانند کسی که شیطان او را با تماس دیوانه کرده است! این به سبب آن است که آنان گفتند: داد و ستد مانند ربا است، در حالی که خداوند داد و ستد را حلال و ربا را حرام کرده است!

۱. البقرة / ۲۷۸

۲. آل عمران / ۱۳۰

۳. البقرة / ۲۷۶

۴. البقرة / ۲۷۵

پس هر کس موعظه‌ای از پروردگارش به او رسید و دست برداشت چیزی که گذشته برای اوست و کارش با خداوند است و هر کس تکرار کرد آنان اهل آتشند و در آن جاودان خواهند بود؛ همچنانکه دادن ربا إعانت بر گناه و تعدی است و إعانت بر گناه و تعدی در کتاب خداوند مطلقاً حرام است؛ چنانکه فرموده است: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانَ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾^۱؛ «و به یکدیگر در گناه و تعدی إعانت نکنید و از خداوند بترسید که عقاب خداوند شدید است». بنابراین، گرفتن و دادن ربا در کتاب خداوند مطلقاً حرام است و بنا بر مبنای علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی در کتاب شریف «بازگشت به اسلام»^۲ چیزی که در کتاب خداوند مطلقاً حرام است، قابل تخصیص به وسیله‌ی چند روایت نیست؛ خصوصاً چیزی مانند ربا که با این شدت و غلظت تحریم شده و در حکم محاربه با خداوند و پیامبرش به شمار رفته است، تا حدی که چه بسا قابلیت تخصیص را ندارد.

از اینجا دانسته می‌شود که گرفتن و دادن ربا میان پدر و فرزند و زن و شوهر و گرفتن ربا از کافر جایز نیست؛ خصوصاً با توجه به اینکه پدر و فرزند و زن و شوهر به إحسان در میان خود سزاوارترند؛ چنانکه خداوند آنان را به إحسان در میان خود امر کرده و فرموده است: ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾^۳؛ «و به پدر و مادر إحسان کنید و به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان و همسایه‌ی خویشاوند و همسایه‌ی کناری و هم‌نشین و در راه مانده و کسانی که مالک آنان هستید»، در حالی که گرفتن و دادن ربا بر خلاف إحسان است و با توجه به اینکه جواز گرفتن ربا از کافر، نظر یهود است که خداوند آنان را به سبب آن نکوهش کرده و فرموده است: ﴿وَأَخَذِهِمُ الرَّبُّ وَقَدَّ نُهْوًا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ﴾^۴؛ «و به سبب ربا گرفتنشان (از غیر یهود) در حالی که از آن نهی شده‌اند و خوردنشان اموال مردم را به باطل» و مسلم است که تشبیه مسلمانان به یهود شایسته نیست.

با این وصف، گرفتن و دادن ربا مطلقاً حرام است، هر چند میان پدر و فرزند و زن و شوهر و مسلمان و ذمی باشد و روایت رسیده با این مضمون که میان آنان ربا وجود ندارد، قابل قبول نیست و چه بسا قابل تأویل است؛ چنانکه به عنوان نمونه، شریف مرتضی (د. ۴۳۶ق) آن را تأویل کرده و از باب ﴿فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ فِي الْحَجِّ﴾^۵؛ «در حج، نزدیکی و گناه و جدال وجود ندارد»،

۱. المائدة / ۲

۲. ص ۲۰۲

۳. النساء / ۳۶

۴. النساء / ۱۶۱

۵. البقرة / ۱۹۷

در مقام تأکید حرمت و به معنای این دانسته است که ربا میان آنان مانند نزدیکی، گناه و جدال در حج، حرمت بیشتری دارد، نه اینکه حرام نیست^۱.

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصورها شیخ محمد صالح المنجد
 www.alkhorasani.com

۱. نگاه کنید به: رسائل الشریف المرتضی، ج ۱، ص ۱۸۲.